

Hulp voor bestuivers

Groene maatregelen voor een rijk bijenlandschap

**Welke maatregelen passen bij welk
type gebied?**

**Voor landschapsontwikkelaars, beleids-
makers en beheerders die met passende
landschapselementen wilde bestuivers
willen bevorderen.**

Bestuivende insecten zijn belangrijk voor de voortplanting van veel wilde planten en bomen, én voor de productie van kwalitatief goede vruchten en zaden in de landbouw.

Niet alleen honingbijen spelen hierbij een rol, maar vooral ook de honderden soorten wilde bijen, zweef- vliegen en vlinders die in Nederland voorkomen. Voor veel planten-soorten zijn deze wilde bestuivers zelfs onmisbaar.

Deze brochure geeft een overzicht van maatregelen waarmee de condities voor een rijk bijenlandschap kunnen worden gecreëerd in agrarische en bebouwde gebieden. Een bijenlandschap is een gebied waar doel-gericht voedsel- en nestelplekken worden behouden en gecreëerd, zodat een grote diversiteit aan bestuivende insecten er duurzaam kan voorkomen. Dit is alleen mogelijk in een landschap met niet teveel milieudruk en met jaar rond voldoende voedselbronnen, nestelplekken en verbindingen tussen leefgebieden. Daarmee zullen niet álle soorten bestuivers er duurzaam kunnen voor-komen, maar wel een groot deel, ongeveer 80%.

Relatie met Ecoprofielen bestuivers

In Nederland komen veel soorten bestuivers voor, elk met hun eigen voorkeuren voor leefgebied en land-schap. Zo zijn er ongeveer 360 soorten wilde bijen en hommels en ongeveer 330 soorten zweef-vliegen. Door deze grote diversiteit is het nemen van gerichte maatregelen om wilde bestuivers te bevor-deren complex.

Om deze diversiteit hanteerbaar te maken, zijn de soorten samengebracht in zeven ecoprofielen voor bestuivers. Elk ecoprofiel vertegenwoordigt een groep soorten met vergelijkbare eisen aan hun leefomgeving. Voor ieder ecoprofiel zijn specifieke bouwstenen voor een bijenlandschap ontwikkeld, waarbij de ruimtelijke randvoorwaarden expliciet zijn benoemd. In deze brochure laten we zien welke maatregelen u kunt nemen om deze bouwstenen voor de verschillende ecoprofielen te realiseren.

Zie voor meer informatie: [Landschapsgericht advies](#)

Groene en Blauwe landschaps-elementen: meer dan biodiversiteit en bestuiving

Biodiverse groene en blauwe landschapselementen zoals bomen, oevers, heggen en sloten zijn niet alleen waarde-vol voor biodiversiteit en de levering van bestuivings-diensten, maar dragen ook bij aan andere, waardevolle ecosysteemdiensten. Denk bijvoorbeeld aan natuurlijke plaagonderdrukking in de landbouw, verkoeling van stedelijke gebieden, en het vergroten van de aantreкке-lijkheid van een landschap voor wandelaars en fietsers.

Relatie met de Basiskwaliteit Natuur

Verschillende partijen werken aan de invulling van het concept 'Basiskwaliteit Natuur'. Het ministerie van LNV ontwikkelt een aanpak om deze activiteiten te coördine-ren. In dit denkmodel worden de condities

beschreven die algemene soorten nodig hebben om algemeen te blijven of om dat te worden. Net als bij het Bijenlandschap richt de Basiskwaliteit Natuur zich op het landelijk en stedelijk gebied, waar natuur niet de primaire functie heeft. De condities zijn dat er voldoende leefgebied is, dat dit van goede kwaliteit is, en dat het goed wordt beheerd. Wanneer deze condities (deels) ontbreken, zakken gebieden onder de natuurarmoe degrens, verdwijnen zelfs algemene soorten en verarmt het ecosysteem. Wanneer de condities voor de basiskwaliteit natuur wel op orde zijn, wordt het landschap buiten natuurgebieden rijker aan biodiversiteit. Dit geeft ook de biodiversiteit in natuurgebieden een extra impuls. De omliggende omgeving vervult zo een ondersteunende rol, waardoor het hele ecosysteem sterker en veer-krachtiger wordt.

Met het nemen van groene maatregelen voor een bijen-landschap helpt u om de condities voor Basiskwaliteit Natuur in het landschap te realiseren. Met deze brochure willen we ook verder gaan dan het behalen van de basiskwaliteit alleen. Het doel is een landschap met een grotere variatie aan inheemse soorten, structuren en functies, waarin ook veeleisendere bestuivers duur-zaam kunnen leven.

Relatie met de EU-Natuurherstel-verordening

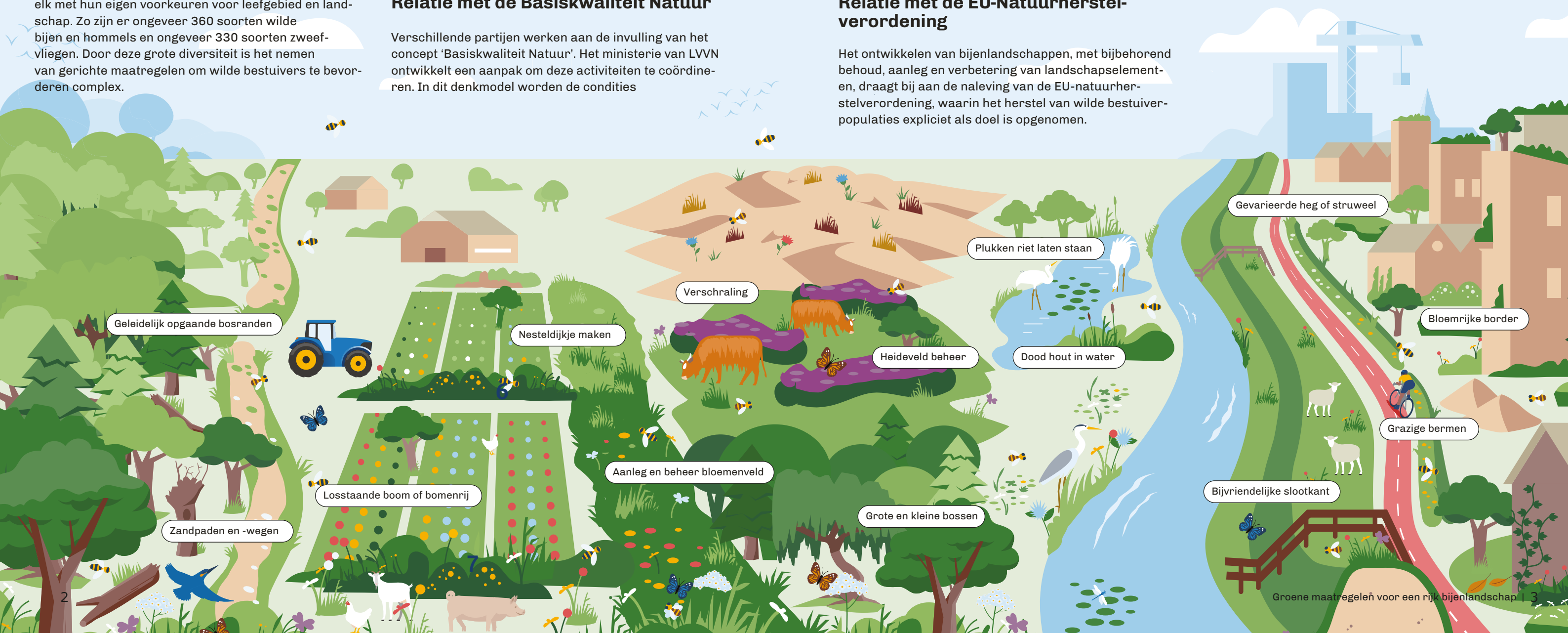
Het ontwikkelen van bijenlandschappen, met bijbehorend behoud, aanleg en verbetering van landschapselement-en, draagt bij aan de naleving van de EU-natuurher-stelverordening, waarin het herstel van wilde bestuiver-populaties expliciet als doel is opgenomen.

Kennisbronnen

Veel kennis over bijvriendelijke inrichting en beheer van het landschap is beschikbaar gemaakt in verschillende tools die te vinden zijn op [hulpvoorbestuivers.nl](#). Voor het overzicht van maatregelen in deze brochure is gebruikt gemaakt van de onderliggende kennisbasis van deze tools, met name de tool 'terreingericht advies'. De links in deze interactieve pdf verwijzen naar de beschrijving van de maatregelen in deze tool.

De maatregelen die in deze brochure worden genoemd, zijn niet uitputtend. Voor aanvullende of meer specifieke informatie over maatregelen kunt u terecht op: [wegwijzerbestuivers.nl](#), waar u eenvoudig passende maatregelen kunt vinden.

Daarnaast sluit deze brochure aan bij het concept 'Basiskwaliteit Natuur', zoals ontwikkeld in recente studies ([Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur](#), Meesters et al., 2024; [Concept-denkmodel Basis-kwaliteit Natuur: Discussiestuk Wageningen Environmen-tal Research & Planbureau voor de Leefomgeving](#), Grashof-Bokdam, 2023).

Prioritaire groene maatregelen voor een rijk Bijenlandschap

De lijnen in de figuur duiden die maat- regelen aan die een bijzondere meer- waarde hebben voor bestuivers en die specifiek passen bij een bepaald type gebied. De overige maat- regelen zijn ook waardevol voor bestuivers en bieden inspiratie voor het nemen van maat-

regelen, maar zijn niet specifiek aan één bepaald gebiedstype gekoppeld. Met de genoemde maatregelen bedoelen we steeds een bijvriendelijke wijze van aanleg of beheer.

Type gebied

Bebouwd gebied

Intensief landbouwgebied

Landbouw rond natuurgebied

Natuurgebied

Algemeen	
Bijenhotel plaatsen - beheer	
Halfverharde erfbedekking toepassen - aanleg	
Mobiele bodemnestgelegenheid plaatsen - beheer	
Nesteldijkje maken/Dijken bijvriendelijk maken	
Plukken kruidenrijke vegetatie laten staan - beheer	
Steilwand afsteken bij bestaand talud - beheer	
Tuinonderhoud - beheer	
Teelt van voor bijen aantrekkelijke gewassen	
Verschraling - beheer	
Houtige opslag	
Blokvormige houtige opstand - aanleg	
Blokvormige houtige opstand - beheer	
Geleidelijk opgaande bosranden - aanleg	
Gevarieerde heg of struweel - aanleg	
Grote en kleine bossen - aanleg	
Hakhout - aanleg	
Heg of struweel - beheer	
Hout minder vaak terugsnoeien - beheer	
Houtwal of singel - beheer	
Losstaande bomen of bomenrij - aanleg	
Losstaande bomen of bomenrij - beheer	
Staand dood hout behouden - beheer	
Takkenhoop/ril - beheer	
Voedselbos - beheer	
Droge kruidenvegetatie	
Bloemrijke border - aanleg	
Bloemenstrook - beheer	
Bloemenveld - aanleg	
Grazige bermen - beheer	
Stukjes bodem open houden (zandgrond) - beheer	
Tijdelijk of blijvend bloemrijk grasland - beheer	
Zandpaden en -wegen - beheer	
Vochtige kruidenvegetatie	
Dood hout in water behouden - beheer	
Oevervegetatie - beheer	
Oeverzone (vijver of poel) - aanleg	
Plukken riet laten staan - beheer	
Slootkant - aanleg	
Slootkant - beheer	
Waterbuffer of wadi - aanleg	
Heide	
Heideveld - beheer	

- Effectieve maatregelen
- Maatregelen die alleen effectief zijn bij voldoende mate van toepassing in het landschap
- Maatregelen die vooral leer- en demonstratiedoelen dienen, en een beperkt structureel effect hebben.

Ecoprofielen voor bestuivers

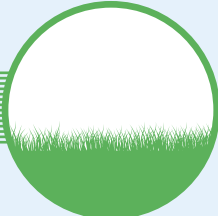
Bos

Bosrand & grazig

Grazig droog

Grazig nat & droog

Heide & stuifzand

Voorbeelden van maatregelen

Bijenhotel plaatsen
(Foto Dianne Sanders)

Halfverharde erfbedekking toepassen
(Foto Dianne Sanders)

Mobiele bodemnestgelegenheid plaatsen
(Foto Dianne Sanders)

Staand dood hout behouden
(Foto Dianne Sanders)

Takkenhoop of -ril
(Foto Marlies Duran)

Voedselbos
(Foto Wim Dimmers)

Nesteldijkje maken/Dijken bijvriendelijk maken
(Foto Menno Reemer)

Plukken kruidenrijke vegetatie laten staan
(Foto Yavanna Aartsma)

Steilwand afsteken bij bestaand talud
(Foto Menno Reemer)

Bloemrijke border
(Foto Yavanna Aartsma)

Bloemenveld
(Foto Wim Dimmers)

Grazige bermen
(Foto Yavanna Aartsma)

Teelt van voor bijen aantrekkelijke gewassen
(Foto Yavanna Aartsma)

Verschraling
(Foto Yavanna Aartsma)

Gevarieerde heg of struweel
(Foto Dianne Sanders)

Stukjes bodem open houden (zandgrond)
(Foto Yavanna Aartsma)

Zandpaden en -wegen
(Foto Yavanna Aartsma)

Oeverzone (vijver of poel)
(Foto Yavanna Aartsma)

Geleidelijk opgaande bosranden
(Foto Anjo de Jong)

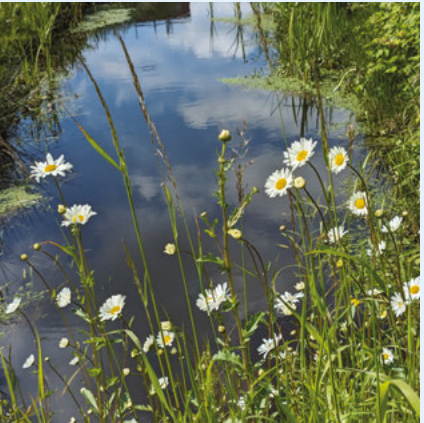
Hout minder vaak terugsnoeien
(Foto Yavanna Aartsma)

Losstaande bomen of bomenrij
(Foto Yavanna Aartsma)

Plukken riet laten staan
(Foto Yavanna Aartsma)

Waterbuffer of wadi
(Foto Yavanna Aartsma)

Beheer heideveld
(Foto Yavanna Aartsma)

Hulp voor bestuivers

Deze brochure maakt deel uit van de toolbox "Hulp voor bestuivers", ontwikkeld door kennisimpulsbestuivers.nl.

Auteurs

Sabine van Rooij, Arjen de Groot, Bart de Knecht en Yavanna Aartsma.

Illustratie

Clarify

Ontwerp

Taco Zwaanswijk - Stainless Media

